

Volilna reforma je bila tisto preporno jabolko, ki je razdvojilo slovenstvo in ga razdvaža celih šest let, da je zaraditega trpela vsa naša kronovina v kulturnem, socialnem in gospodarskem oziru.

Če pa pogledamo program obeh slovenskih strank, ki tvorita večino te visoke zbornice, vidimo tamkaj z debelimi črkami zapisano odločno in moško zahtevo po uvedbi splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice za vsa javna zastopstva, torej tudi za deželni zbor kranjski.

Častiti gospod poročevalec dr. Šušteršič se je n. pr. že l. 1900. na svojih shodih v Kamniku in Ribnici z vso moško odločnostjo zavzemal v imenu svoje stranke za uvedbo splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice za vse javne zastope, torej tudi za deželni zbor kranjski poudarjajoč, da pride deželni zbor kranjski do rednega delovanja samo tedaj, ako se uvede volilna pravica na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti.

Ko je narodno-napredna stranka — menda leta 1905. — revidirala svoj program, so tedaj njeni zaupniki postavili jasno določbo, da stoji narodno-napredna stranka na stališču splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice za vse javne zastope, torej tudi za deželni zbor kranjski.

Od vasi do vasi, od mesta do mesta, resnično — kakor je omenil gospod poročevalec dr. Šušteršič — do zadnje kočice se je razburkal slovenski narod, hrepeneče čakajoč tistega trenutka, da se uveljavi taka volilna pravica, ki sloni na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti. In lahko rečem: Tresle so se gore, toda žal, rodila se je uboga miš.

In da vztrajam pri tem primeru. Ta živalca, ki sem jo imenoval, ima vse lastnosti svojega plemena, volilna reforma — kakršna je danes predložena — pa nima nobene skupne karakterizacije, da bi jo uvrstil v ta ali oni sistem.

Gospoda moja!

Predvsem imamo tukaj zastopan privilegij! Prevzvišeni knezoškof je sam svoj volilec in poslanec. Torej zastopa najmočnejšo stranko! (Poslanec dr. Lampe: „Ali se samega sebe voli? Saj je virilist!“)

V drugi vrsti imamo kurijo veleposestnikov. 96 jih je, ki so vpisani v deželno desko. Od teh privilegirancev jih ostane približno 40 doma, približno 50 pa se jih udeležiti volitev in pošlje 10 poslancev. Torej razmerje 5:1.

Imamo kurijo mest in trgov, imamo kurijo kmetijskih občin, torej imamo privilegij, imamo kurialni sistem in sedaj imamo pridedano četrto splošno kurijo, v kateri pa smejo voliti vsi volilci, ki imajo že tudi sicer volilno pravico. Torej je obenem zastopan pluralni sistem. Vzemimo veleposestnika, ki je vpisan v deželno desko. Lahko voli v veleposestvu, lahko voli posredno v trgovski zbornici in voli v splošni kuriji. Ako ni to višek pluralnosti, potem ne vem, kaj je še višek!

Visoka zbornica!

Namen vsake reforme bodi in je, da reformira staro tako, da bo novo boljše od starega in da prinaša ljudstvu koristi. V interesu našega delavstva je, ki ostane po svoji večini in na podlagi te volilne reforme še nadalje brezpravno in izide iz tega volilnega boja brez svojega zastopstva, da se volilna reforma uve-

lavi samo na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti.

Ta princip zagovarjam lahko prvič z interesnega stališča. Delavstvo in tisti brezpravni sloji, ki niso do danes imeli svobodnega vstopa v to visoko zbornico, imajo samo sveto in nepreklicano dolžnost, da plačujejo krvni, direktni in indirektni davek, nimajo pa nobene moči, da bi tudi svoj glas povzdignili tam, kjer se ugotavljajo zakoni in uravnava ustavno in socialno življenje dežele kranjske.

Lahko utemeljim to zahtevo po uvedbi splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice tudi s principa splošnega demokratizma.

Gospoda moja!

Med slovenskim ljudstvom mora izginiti domnevanje, da se človek začenja šele tukaj ali tukaj. Človek je najlepše ime, in človek se začne takrat, kadar ga je mati rodila.

(Posl. dr. Tavčar: „Ali naj ima že takrat volilno pravico?“)

In zaraditega morajo vsi tisti, ki so do danes bili brezpravni, dobiti to volilno pravico, ki jo pa damo le na podlagi splošnosti, direktnosti, tajnosti in enakosti.

Naposled utemeljujem potrebo po taki volilni reformi tudi lahko z narodnega stališča. Ali naj bi imelo kranjsko nemstvo, ki tvori — recimo — 6% vsega prebivalstva, tako močno zastopstvo, kot ga ima, med tem ko vsi drugi sloji v primeri z njim nimajo primerne števila poslancev??

Jaz sem popolnoma pravičen in priznavam, da gre zastopstvo Slovincem in Nemeem.

Na tem stališču stojim, ker je to že zahteva pravičnosti, da imajo tudi kranjski Nemei svoje zastopstvo, vendar pa le v tisti izmeri, kakor jim gre po številu prebivalstva.

Naposled se pa da tako volilno reformo, ki sloni na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti, uveljaviti tudi s členom drugim državnega osnovnega zakona, ki pravi, da smo pred zakonom vsi državljani enaki.

Ta enakost pa je mogoča šele tedaj, če se enakost uveljavi tudi glede volilne pravice. To pa gre le na ta način, da [ustvarjajo vsi sloji te zakone, in sicer ustvarjajo tako, da odgovarjajo potrebam vsega prebivalstva, da ne čutijo ljudje samo peze, ampak da so udeleženi tudi pri pravicah.

In sedaj nastane lahko ugovor, da ni mogoče za deželni zbor kranjski uvesti take volilne reforme. Zakaj je ni mogoče uvesti? Pravijo, da se vlada protivi uvedbi take volilne pravice, ki sloni na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti, da se ji upira in da proti uporu ni nobene odporne sile, ne nobene pomoči.

Pri nas nimamo absolutizma, mi imamo konstitucionalizem, (Posl. Plantan: „Na papirju!“) in zaraditega je vlada samo izvrševalni organ tega, kar sklepa in uveljavlja ljudsko zastopstvo.

Vlada ima pravico in dolžnost, da odmerja in odkazuje pota, da si prizadeva izvrševati in čuvati zakon ljudstvu v korist, ni pa njena pravica in dolžnost, da bi ljudskim zastopnikom ukazovala, kako naj mislijo in sklepajo. Ako temu ni tako, potem smo mi popolnoma brezpotrebni, potem naj pa vlada sama uveljavlja to in drugo, mi pa gremo lahko domov in prihranimo deželni blagajnici vsaj dijete. (Klici na galeriji: „Dobro!“)

božna ali svetna, je prišla izpod njegovega peresa. Zato ga je posebno vnel rajni brat Andrej. Na mestu sedanje Koširjeve vile v Podbrezjah sta imela klop pod košatim hramom. Tam sta presedala proste ure in zrla po lepi ravnini. Največ pesem sta ravno tu napisala. Ker France ni bil tako nadarjen, mu je vse umotvore opilil brat Andrej.

Usoda mu ni pustila do zakona. Pri sebi je imel v začetku mater in sestro. Mati je pokopana v Stožeh. Sestra Marija pa še živi v Škofji Loki.

Jako rad je prišel poleti za par dni k sorodnikom v svoj rojstni kraj. Za tega se je vedno zanimal. Že pred leti bi se rad preselil v Podbrezje; to namero je opustil na sestrično prošnjo.

Sedaj pa ležiš poleg rojaka in prijatelja — župnika Keršiča — v hladnem grobu. Ostanesh vsem v dobrem spominu! Počivaj v miru!

J. J.

† Franc Praprotnik.

Najlepši izprehod imajo Ločani za grad ali uršulinski samostan, odkoder se jim nudi prekrasen razgled po širnem sorškem polju in po kranjski ravnini tja do Karavank in Kamniških planin. Ob potu so klopi, kjer počijejo lahko starčkove trudne noge. Nihče ni rajše zahajal tja kakor 10. t. m. umrli Franc Praprotnik, učitelj v pokoju.

Rojen je bil 4. oktobra 1831. v Podburjah na Gorenjskem. Bil je brat našemu pravaku Andreju. Oče je bil cerkvenik; po njegovi smrti je prevzel to službo rajni France l. 1849. Na bratovo prigovarjanje je šel na tedanjo preparandijo v Idrijo. Služboval je sedem let v Podbrezjah, štiri leta v Lescah, osem let na Ježici in šestnajst let v Preski. V pokoju je bil trinajst let. — Še dandanašnji se ga z veseljem spominjajo v vseh zgoraj navedenih krajih. Jako pri srcu mu je bila šola, za katero se je zanimal še zadnja leta. Bil je tudi organist. Marsikaka pesemca, na-

Ravno tisto se je zgodilo takrat, ko je završičalo med avstrijskimi narodi, in se je zahtevala splošna in enaka volilna pravica za državni zbor na Dunaju. Takrat je ministrski predsednik grozil z vso odločnostjo, da vlada nikdar ne dovoli take volilne reforme.

Ali se spominjate, kako so delavske mase povzdignile svoječasno svoj glas in zahtevale, da se vrata dunajske zbornice odpro vsem tem množicam in da naj se od tam kakor dobrodejno solnce razvije tista dobrota, ki daje vsem državljanom svobodo v izvrševanju aktivne in pasivne volilne pravice. Spominjam lahko visoko zbornico še na druga dejstva. Ali tedaj, ko je začela vlada to odločno voljo vsega prebivalstva, zlasti vseh avstrijskih delavskih slojev, je hitro uveljavila splošno in enako volilno pravico za državni zbor.

Kako čvrsto stoji časih mnenja in nazori vlade, se da dokazati z mnogimi drugimi primerami. Visoki zbornici je znano, kako stališče so zavzemali zlasti visoki krogi glede militaristiške avstro-ogrske enotnosti. Nobene koncesije se ni hotelo dati spočetka. Ali danes vemo, kako se madjarščina zajeda v militaristiško telo, vemo, kako je volja ljudstva zmaga tako visok neomajen princip. In ako bi torej vlada, ki je bila takrat tako trdovratna in je stala na stališču, da ne pripusti uvedbe splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice, imela res toliko moči, toliko življenske sile, bi morala prepričati tako volilno reformo, kakor jo izkuša potisniti v ozadje sedaj pri nas na Kranjskem.

Vlada pade, ljudstvo ostane! In s tem ljudstvom ostanejo vse tiste želje in potrebe po raznih reformah, ki globoko segajo v njegovo življenje. In dolžnost vlade je, da kaže ljudstvu legalna pota, ki po njih lahko doseže svoje pravice. Dolžnost vlade pa ni, da ščuje ljudstvo in vnaša politične strasti tako daleč, da pride ljudstvo v konflikt z raznimi kazenskimi zakoni.

Potem je tudi moč veleposestva, ki stoji nasproti uvedbi take volilne pravice, kakršno imam v mislih.

Priznavam, da imajo veleposestniki na Kranjskem, naši plemiči (Dr. Lampe: „Ki so živeli pred stoletji.“ Smeih na levi.), ki so živeli pred stoletji za kulturo, za rešitev naše dežele mnogo zaslug.

Ako je torej stališče vlade tako, da vztraja pri tem, da se ohrani kurija veleposestva, ali bi ne bilo potem vsaj pravično, da to, kar je njim zagotovljeno, tudi drugim da, da bi se torej vsaj v mestni in kmetijski skupini uvedla resnična, to je splošna in enaka volilna pravica, če je pogoj volilne reforme res ta, da ostane še dalje moč veleposestva!

Slišal sem, da vlada nikakor neče, da bi v tem jubilejskem letu ne deloval deželni zbor. Vlada hoče naša patriotiška čuvstva zlorabjati v svoje namene.

Jaz sem popolnoma prepričan, da po tej volilni reformi izide iz boja številna in zmagnosna samo Slovenska Ljudska Stranka. Takšna moč ji gre v sedanjem položaju. Naj bi bila zadovoljna s tako močjo, pa naj bi izdatnejše vplivala na vlado — ker ima vlada strah pred močnimi ljudmi! — da bi se ne upirala uvedbi volilne reforme po principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti.

Visoka zbornica! Iz vsega tega, iz mojih izvajanj je razvidno, da se jaz v imenu svojih volilcev nikakor ne strinjam s predloženo volilno reformo in da ne morem glasovati zanjo!

Tedaj, ko je častiti gospod poslanec dr. Šušteršič utemeljeval nujnost volilne reforme, je dejal, da naj se odpro s sprejetjem volilne reforme vrata v to visoko zbornico vsem slojem slovenskim.

Jaz navdušen ponavljam te lepe besede: Naj se odpro vrata, odpro naj se od znotraj na ven, da jih ne bo sila ljudstva odprla od zunaj na noter. Lepše bi bilo, ako bi visoka zbornica sama dala brezpravnim slojem, kar jim gre, in vsi bi z veseljem zavriskali in rekli: To so tisti možje, ki so resnično zastopniki naših koristi! Ako se to ne zgodi — in to bi bila dolžnost tistih, ki so bili v ustavnem odseku — bo še večji ogenj zažarel in vzplamtel med našimi brezpravnimi sloji. Naj ulica govori — kakor je govorila ulica na Dunaju — da si osvoboditi pot v to visoko zbornico!

Usojam se torej izjavljati, da ne morem glasovati za volilno reformo, kakor jo predlaga ustavni odsek.

Priporočam pa svoj predlog, ki se glasi:

Deželni zbor skleni:

I.

Deželni zbor kranjski stoji neizprosno in neomajano na stališču splošne, direktne, tajne in enake volilne pravice.

II.

Stoječ na tem stališču, ne priznava in ne sprejme nobene druge volilne reforme razen take, ki je izvedena po principu splošnosti, direktnosti, tajnosti in enakosti.

III.

Deželni zbor poverja ustavnemu odseku nalogo, da izdela do jesenskega zasedanja volilno reformo, ki ji bodi podlaga splošna, direktna, tajna in enaka volilna pravica.

IV.

V ta namen ostani ustavni odsek še nadalje v permanenci.

(Ploskanje in odobravanje na galeriji.)

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca maja: K 87.931.36.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znakih. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Domoznanstvo.

Dne 11. t. m. je imelo logaško okrajno učiteljsko društvo redni občni zbor v Starem trgu pri Ložu. Na sestanku je predaval tudi profesor Orožen iz Ljubljane, in sicer o domoznanstvu. Ker so bila izvajanja govornikova jako poučna, naj navedem, kar bi utegnili zanimati „Tovariševe“ čitatelje.

Učence ljubi svoj domači kraj, a čislal bi ga še bolj, da je dlje časa od doma. Opa-zovanje olajša pouk. Ker nimamo sredstev, da bi seznanili otroka z mnogimi zanimivostmi in znamenitostmi in natura, moramo vaditi učence potovanja na zemljevidu. Domoznanski pouk naj pripravljajo umno čitanje zemljevidov. Domišljija pretvarja razne znake v — podobe.

Velika ovira domoznanstva pouka na ljudski šoli je nezadostna ureditev učiteljske. Organizacijski statut ne podaja za pouk zadostnih sredstev. Zgodovinske knjige so pomanjkljive, tako n. pr. niti ne omenjajo znamenitega vladarskega sestanka v Ljubljani. Učiteljskemu se ne nudi prilike spoznavati ožje in širše domovine. Pri nas so popolnoma tuja poučna potovanja gojencev. Država, oziroma dežela in razni denarni zavodi bi morali slediti v tem oziru — Hrvaški. V drugem letniku učiteljskega naj bi se uvedle posebne ure za domoznanstveni pouk. Glavno učilo na vsakem učiteljskem pa bi bil — relief domače dežele.

Tudi čitanke za ljudske šole so nedostatne, ker jim manjka domoznanstva, pisanega v — Erjavčevem štilu.

Čitanke višjih razredov bi morale imeti kot dodatek zemljevid šolskega okraja in vsaj eno pokrajinsko sliko ter črtan zemljevid dotične slike.

Profesor Orožen je nato podal nekako navodilo, kako bi se uspešno podaval domoznanstveni pouk ter je priporočal učitelstvu, da upošteva sledeča vprašanja:

Kje je domači kraj na zemljevidu? Zemljepisna leža. Odkod ime domačega kraja? Kateri potok, reka teče mimo? Ali je izvir visoko nad okolico? Ali je v bližini jezero? Razgled z griča ob raznih letnih časih. Kje zahaja in vzhaja solnce? Kaj opazuješ v naravi? Zemljepisni pojmi. Kakšno stvarino izkopljemo ako napravimo jamo? (Ilovica, nanošena prst itd.) Kako visoko je kraj nad morskoto gladino? Absolutna, relativna višina. Vremenske razmere. Ali je domači kraj vaš, trg, mesto? Koliko ima hiš, prebivalcev? Kakšne vere so, kakšne narodnosti, s čim se pečajo? Zemljiska in davčna knjiga. Občila (ceste, železnice itd.)? Kaj je v občini (cerkev, šola, posojilnica, izobraževalno društvo, kmetijska podružnica) kateri kraji spadajo k občini. Politiška in katastralna občina. Občinsko imetje, dohodki. Katero mesto je v bližini? Kako so predniki skrbeli za kraj? Prazgodo-

Dalje v prilogi.